पुनर्वास नगरपालिकाको स्थानीय बाल अधिकार समिति गठन तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि २०७८

कार्यपालिकाबाट स्वीकृत मितिः –२०७८।१२।१५

पुनर्वास नगरपालिका

नगर कार्यपालिकाको कार्यालय

पुनर्वास,कञ्चनपुर

सुदुरपश्चिम प्रदेश, नेपाल

<u>पुनर्वास नगरपालिकामा स्थानीय बाल अधिकार समिति गठन तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८</u>

<u>कार्यपालिकाबाट पारित मितिः-२०७८।१२।१५</u>

बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६० को उपदफा (३) र सुदुर पश्चिम प्रदेश सरकारको प्रदेश बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७६ को दफा ४६ बमोजिम बाल अधिकारको संरक्षण र संवर्द्धनका लागि कार्यविधि निर्माण गर्न वाञ्छनिय भएकोले स्थानीय सरकार संचालन ऐन,२०७४ को दफा १०२ को अधिकार प्रयोग पुनर्वास नगरपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन २०७५ को दफा ४ बमोजिम पुनर्वास नगरपालिका नगर कार्यपालिकाले यो कार्यविधि बनाई लागु गरेको छ ।

परिच्छेद -१
प्रारम्भिक

१. <u>संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:</u> (१) यस कार्यविधिको नाम "**पुनर्वास नगरपालिकामा स्थानीय बाल अधिकार समिति गठन तथा सञ्चालन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७८**" रहेको ।

(२) यो कार्यविधि स्वीकृत भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. <u>परिभाषा:</u> विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा :-

(क) "ऐन" भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ सम्झनुपर्छ ।

(ख) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको बालबालिका सम्बन्धी विषय हेर्ने मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(ग) "प्रदेश मन्त्रालय" भन्नाले सुदुर पश्चिम प्रदेशको सामाजिक विकास मन्त्रालय सम्झनुपर्छ ।

(घ) "प्रदेश समिति" भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६०को उपदफा (१) बमोजिमको प्रदेश बाल अधिकार समिति सम्झनुपर्छ ।

(ङ) "नगरपालिका" भन्नाले पुनर्वास नगरपालिका सम्झनुपर्छ ।

(च) "बाल कल्याण अधिकारी" भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६१ बमोजिम नियुक्त भएको वा तोकिएको अधिकारी सम्झनुपर्छ ।

(छ) "समिति" भन्नाले बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६० को उपदफा (२) तथा यस कार्यविधिको दफा ३ तथा ५ बमोजिमको स्थानीय बालअधिकार समिति सम्झनुपर्छ ।

(ज) "स्थानीय बाल अधिकार समिति" भन्नाले नगर बाल अधिकार समिति र वडा बाल अधिकार समिति सम्झनुपर्छ ।

परिच्छेद-२

३. **<u>नगर बाल अधिकार समितिको गठन</u>:** (१) बालबालिकाको अधिकार तथा हकहितको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न नगरपालिकामा देहाय बमोजिमको नगर बाल अधिकार समिति रहनेछ:-

(क) उपप्रमुख वा उपप्रमुखले तोकेको कार्यपालिका सदस्य –अध्यक्ष

(ख) नगर प्रमुखले तोकेको महिला वडा सदस्य सहित दुइ जना वडा सदस्य –सदस्य

(ग) शिक्षा शाखा प्रमुख –सदस्य

(घ) स्वास्थ्य शाखा प्रमुख –सदस्य

(ङ) नगर प्रमुखले तोकेको चिकित्सक –सदस्य

(च) नगरभित्रको प्रहरी कार्यालय प्रमुख –सदस्य

(छ) नगर प्रमुखले तोकेको माध्यामिक विद्यालयको प्रधानाध्यापक वा शिक्षक –सदस्य

(ज) बाल अधिकारको क्षेत्रमा कार्याअनुभव भएका व्यक्ती मध्येबाट नगर प्रमुखले मनोनयन गरेका दुई जना –सदस्य

(झ) महिला संस्था प्रतिनिधी /नगर महिला सञ्जाल प्रतिनिधी –सदस्य

(ञ) बालअधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशील गैसस प्रतिनिधी –सदस्य

(ट) बाल मनोविज्ञ –सदस्य

(ठ) अधिवक्ता(बाल न्यायका क्षेत्रमा कार्य गर्ने) –सदस्य

(ड) नगर स्तरीय बाल संजालको अध्यक्ष सहित २ जना(बालक र बालिका) –सदस्य

(ढ) स्थानीय सञ्चारकर्मी –सदस्य

(ण) महिला तथा बालबालिका शाखा प्रमुख – सदस्य सचिव

(२) मनोनित सदस्यको पदावधि चार वर्षको हुनेछ र खण्ड (झ) बमोजिम सदस्यमा मनोनयन हुनको लागिभ्रष्टाचार,जबरजस्ती करणी, मानव बेचबिखन तथा ओसार पसार, लागूऔषधबिक्री, वितरण तथा ओसार पसार, सम्पत्ति शुद्धिकरण, राहदानी दुरूपयोग, अपहरण सम्बन्धी कसूर, सङ्गठित अपराध, बालबालिका विरुद्धको कसूर, बाल अधिकार हनन् वा नैतिक पतन देखिनेअन्य फौजदारी कसूरमा सजाय नपाएको व्यक्ती हुनुपर्नेछ:–

४. **<u>नगर बाल अधिकार समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:</u>** (१) दफा ३ बमोजिम गठन हुने नगर बाल अधिकार समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:–

(क) समितिको दीर्घकालीन नीति, योजना र वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेटतर्जुमा गर्ने,

(ख) बालबालिकाको अधिकारको सम्मान, संरक्षण, प्रवर्धन र परिपूर्तिकोलागि आवश्यक स्थानीय नीति, कानून, योजना, कार्यक्रम रसंस्थागत संयन्त्रको व्यवस्था गर्न नगरपालिकालाई सुझाव दिने,

(ग) नगरपालिकामा सञ्चालित बालबालिका सम्बन्धी कार्यक्रमकोअनगुमन, मूल्याङ्कन तथा समीक्षा गरी सुझावदिने,

(घ) बाल अधिकार सम्बन्धी कार्यक्रम कार्यान्वियनका लागि नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार,अन्य स्थानीय तह र अन्य सरोकारवाला निकायहरुसँग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।

(ङ) नेपाल पक्ष रहेका बाल अधिकार सम्बन्धी अन्तर्राष्ट्रिय,क्षेत्रिय सन्धीसँगसम्बन्धित स्थानीय तह स्तरीय आवधिक प्रतिवेदन तयार गर्नसहजीकरण गर्ने,

(च) नगरपालिका भित्र हुन सक्ने बाल विवाह, बाल श्रम, शारीरिक तथामानसिक पीडा तथा बाल यौन दुर्व्यबहार जस्ता सबैप्रकारका बालहिंसाको रोकथाम, निषेध र नियन्त्रणतथा सडक बालबालिकाकोउद्धार, पुन:स्थापना, संरक्षण र व्यबस्थापन र बालबालिका खोजतलास नं. १०४ तथा बालहेल्पलाइन नं. १०९८ (दश,नौ, आठ) नेपाल सञ्चालन सेवाअभिवृद्धि जस्ता कार्यमासमन्वय, सहयोग रसहजीकरण गर्ने,

(छ)बाल अधिकार संरक्षण तथा प्रवर्धन गर्ने सम्बन्धमा सरोकारवालाकोक्षमता अभिबृद्धि गर्ने गराउने,

(ज) बालबालिका सम्बन्धी प्रतिवेदन तयार गरीमन्त्रालय, प्रदेश मन्त्रालय, राष्ट्रिय बाल अधिकार परिषद् र सम्बन्धित निकायहरुमा पठाउने,

(झ)बालबालिका सम्बन्धी स्थानीय तथ्याङ्क/विवरण संकलन, अभिलेखीकरण तथा सूचना प्रणालीको विकास, सञ्चालन, व्यबस्थापनर सुदृढीकरणमा सहयोग गर्ने,

(ञ) बालसंरक्षण तथा बाल अधिकार प्रवर्धनका लागिसंचालन हुने राष्ट्रिय/प्रादेशिक र नगरपालिकाकोअभियानमा सहयोग गर्ने,

(ट) धर्मपुत्र धर्मपुत्री लिन दिन चाहने दम्पत्ति तथा व्यक्तिलाई नगरपालिकामा सूचिकृत गरी आन्तरिक धर्मपुत्र धर्मपुत्री लिने दिने कार्यलाई व्यबस्थित गर्न सहजीकरण गर्ने,

(ठ) विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका तथा अनाथ बालबालिकालाई धर्मपुत्र धर्मपुत्री लिन दिन, संरक्षक र माथवर नियुक्त गर्न नगरपालिका र अदालतलाई सहयोग गर्ने,

(ड) प्रचलित कानून तथा मापदण्ड बमोजिम सञ्चालन हुन नसकेकाबाल गृह ,बाल सुधार गृह, अस्थायी संरक्षण सेवा केन्द्र, पुनर्स्थापना केन्द्रतथा सामाजिकीकरण केन्द्रहरुलाई सुधारका लागि निर्देशन दिने । निर्देशन पालना नगरेमा बन्द तथा कारबाहीगर्नसुझावसहितसम्बन्धित निकायमा सिफारिस गर्ने,

(ढ) नगरपालिकाभित्र सञ्चालित बाल गृह, बाल सुधार गृह ,अस्थायीसंरक्षण सेवा केन्द्र, पुनर्स्थापना केन्द्र लगायतमा आश्रितबालबालिकाको समग्र स्थिति र उपलब्ध सेवाको गुणस्तर तथाप्रभावकारिताका सम्बन्धमा देहायको बुँदाहरुमा अनगुमन टोली /समिति गठन गरी अनुगमन गर्ने/गराउने ।

(१) बालबालिकाको वैयक्तिक विवरण अद्यावधिक गरीराखेको छ वा छैन,

(२) बालबालिकालाई नियमित रुपमा शिक्षातथातालीम प्रदान गरिएको छ कि छैन,

(३) बाल क्लब गठन गरी बालबालिकालाई खेलकूद, मनोरञ्जन तथा सांस्कृतिक कार्यक्रम लगायतकाबाल सहभागिता जस्ता अन्य क्रियाकलापमा संलग्नगराईएको छ वा छैन,

(४) बालबालिकालाई ऐन, प्रचलित कानून तथा मापदण्ड बमोजिमको सुविधा प्रदान गरिएको छ वाछैन

(५) बाल गृह,बाल सुधार गृह, अस्थायी संरक्षण सेवाकेन्द्र, पुनर्स्थापना केन्द्रतथा सामाजिकीकरण केन्द्रमा कुनै अवाञ्छित कार्य भए गरेको छ वाछैन,

(६) उपखण्ड (५) मा उल्लिखित गृह र केन्द्रमा बालमैत्री व्यबहार तथा वातावरण कायम गरिएकोछ कि छैन,

(७) बाल गृहमा आश्रित बालबालिकाको बैकल्पिक हेरचाहको व्यवस्थाको प्राथमिकतानुसार अन्तिम विकल्पको रूपमा बाल कल्याण अधिकारीबाट व्यबस्था मिलाई राखिएको छ वा छैन,

(८) व्यबस्थापन पक्षतथा बालबालिकाले ऐन, प्रचलितकानून वा मापदण्ड बमोजिम पालन गर्नु पर्ने कुराहरु पालन गरेको छ वा छैन,

(९) उपलब्ध स्रोत साधनलाई मध्य नजर गरी बालबालिकाको सर्वोत्तम हितलाई ध्यान दिएको छ वा छैन,

(१०) बाल संरक्षण मापदण्ड निर्माण गरी लागूगरिएकोछ वा छैन ।

(द) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्य ।

(२) नगर वालअधिकार समितिले उपदफा (१) बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये केही अधिकार आवश्यकता अनुसार बाल कल्याण अधिकारीलाई प्रत्यायोजन गर्नसक्नेछ ।

<u>५. वडा बाल अधिकार समितिको गठन</u>: नगरपालिकामा प्रत्येक वडाभित्र देहाय बमोजिमको वडा वालअधिकार समिति रहनेछ ।

१. वडा अध्यक्ष/अध्यक्षले तोकेको व्यक्ति -अध्यक्ष
२. वडा महिला सदस्य -सदस्य
३. वडाभित्रको स्वास्थ्य संस्था प्रमुख/प्रतिनिधी -सदस्य
४. वडा भित्रका सामूदायिक विद्यालयहरुवा संस्थागत विद्यालयहरु मध्येबाट वडाअध्यक्षले तोकेको एक जना प्र.अ. सदस्य
५. वालवालिकाको क्षेत्रमा क्रियाशील वडाभित्रका गैससबाट अध्यक्षले तोकेको प्रतिनिधी - सदस्य
६. महिला संस्था/वडा महिला सञ्जाल प्रतिनिधि - सदस्य
७. वडा बाल सञ्जाल प्रतिनिधी -सदस्य
८. बाल अधिकारको क्षेत्रमा कार्यानुभव भएको वडा अध्यक्षले तोकेको व्यक्ती - सदस्य
९. वडा सचिव –सदस्य सचिव

<u>४.वडा बाल अधिकार समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार:</u>

(१)बालअधिकारको क्षेत्रमा स्थानीय आवश्यकता पहिचान, योजना तर्जुमा गर्ने र कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने, गराउने ।

(२)वडाभित्र विशेष संरक्षणको आवश्यकता भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क संकलन गर्ने ,अद्यावधिक गर्ने र नगर बाल अधिकार समिति समक्ष पठाउने ।

(३) वडाभित्र बालबालिकाहरुका क्षेत्रमा कार्यरत संघसंस्था, बालक्लब लगायतका सरोकारवाला विच आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरी बालअधिकार सम्बन्धि संरक्षणात्मक र प्रबर्द्धनात्मक कार्यहरु गर्ने,गराउने ।

(४) बालअधिकारको क्षेत्रमा स्थानीय संघ संस्थालाई कार्य गर्न उत्प्रेरित गर्ने ।

(५) जोखिममा परेका बालबालिकाको तत्काल उद्धारका लागि स्थानीय बाल अधिकार समिति र सम्बन्धित निकायसँग समन्वय गर्ने ।

(६) वडाभित्र बाल अधिकार हनन् भएका घटनाका सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायसंग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्ने ।

(७) आवश्यकता अनुसार बालबालिकाहरुको निमित्त आकस्मिक सहयोगको व्यबस्था मिलाउने ।

(८) बाल अधिकारको सम्मान संरक्षण र प्रवर्द्धनका लागि वकालत गर्ने र वडा समितिलाई बाल अधिकारका क्षेत्रमा आवश्यक सुझाव दिने ।

(९) वडाभित्र बालबालिकाका सम्बन्धमा भए गरेका कार्यक्रमहरुको अनुगमन गर्ने, प्रतिवेदन तयार गर्ने र नगर बाल अधिकार समिति समक्ष पठाउने ।

(१०) तोकिए बमोजिमका अन्य कार्यहरु गर्ने गराउने ।

५.नगर/ वडा बाल अधिकार समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि: नगर वाल अधिकार समिति तथा वडा वाल अधिकार समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि देहाय बमोजिम निर्धारण गरिएको छ:–

(१) समितिको बैठक कम्तिमा वर्षको चार पटक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय रस्थानमा बस्नेछ ।

(२) अध्यक्षको निर्देशनमा समितिको बैठक सदस्य–सचिवले बोलाउनेछ ।

(३) सदस्य–सचिवले समितिको बैठक बस्ने सूचना सोहि बैठकमा छलफल हुने विषयहरूको सूची सहित तीन दिन अगाडि समितिका सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराउनुपर्नेछ ।

(४) समितिमा तत्काल कायम रहेका सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढीसदस्यहरू उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(५) समितिको बैठकको अध्यक्षता अध्यक्षले गर्नेछ र निजको अनुपस्थितिमाउपस्थित सदस्यहरूलेआफू मध्येबाट छानेको सदस्यलेबैठकको अध्यक्षता गर्नेछ ।

(६) बैठकमा उपस्थित सदस्यहरुको बहुमतको निर्णय मान्य हुनेछ । मत बराबरभएमा बैठकको अध्यक्षता गर्नेव्यक्तिलेनिर्णायक मत दिन सक्नेछ ।

(७) समितिको बैठकको निर्णय समितिको अध्यक्ष र सदस्य-सचिवद्वारा प्रमाणितगरिनेछ।

(८) समितिको बैठक तथा सञ्चालन खर्चनगरपालिकाको नियमानसुार हुनेछ ।

(९) बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैलेनिर्धारण गरेबमोजिम हुनेछ ।

(१०) समितिको बैठकमा आवश्यकता नुसार विषयसँग सम्बन्धित व्यक्तीहरुलाई आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

<u>६.उपसमिति वा कार्य टोली गठन गर्न सक्ने:</u>(१) स्थानीय समितिले आफूले गर्नुपर्ने कुनै काम सुचारु रुपले सञ्चालन गर्नको निमित्त बाल विशेषज्ञ वा विज्ञ, बाल मनोविज्ञ, समाज सेवी, सामाजिक कार्यकर्ता, शिक्षक, चिकित्सक, बाल क्लबका प्रतिनिधि, सामाजिक परिचालक तथा वाल अधिकारकर्मीहरुमध्ये आवश्यकतानुसार समावेश हुने गरी निश्चित अवधिका लागि बढीमा तीन सदस्यीय उपसमिति वा कार्यटोली गठन गरी परिचालन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन हुनेउपसमिति वा कार्य टोलीको काम, कर्तव्य र अधिकार, कार्य प्रकृति अनुसार काममा खटिए वा काम गरे वापत टोली वा सदस्यले पाउने भत्ता वा पारिश्रमिक वा सेवा सुविधा तथा अन्य कार्यविधि नगरपालिकाको प्रचलित नियमानुसार समितिले तोकी दिए बमोजिम हुनेछ ।

<u>७. विविध:</u> स्थानीय बाल अधिकार समितिलाई अंग्रेजीमा Local Child Rights Board भनिनेछ ।

प्रमाणिकरण मितिः-२०७८।१२।१५